

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

УДК 338.242

Аршиннікова А.В.

Університет митної справи та фінансів

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОРУПЦІЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: НАУКОВИЙ ДИСКУС ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

У статті проводиться аналіз взаємовпливу корупції та політичної нестабільності. Чи збільшує корупція політичну нестабільність або, навпаки, політична нестабільність сприяє підвищенню рівня корупції? На наш погляд, вивчення корупції як інструменту в боротьбі за політичне виживання має дуже великий пізнавальний потенціал.

Ключові слова: корупція, політична нестабільність, корупційний вплив, державне управління, індекс сприйняття корупції.

Постановка проблеми. Сьогодні в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, має місце економічна, політична та соціальна нестабільність, однією з причин якої виступає високий рівень корумпованості органів державної влади. Корупція використовується правлячою групою як стабілізуючий механізм в умовах значної політичної невизначеності й загрози політичного насильства.

Для того, щоб відповісти на питання про ступінь взаємного впливу політичної нестабільності і корупції, необхідно вирішити ряд проблем:

– по-перше, чи є політична нестабільність і корупція побічними ефектами проблеми координації всередині політичної еліти;

– по-друге, на сучасному етапі не існує загальноприйнятого індексу політичної нестабільності, в різних дослідженнях цей фактор вимірюється по-різному. Ми в якості ймовірних причин політичної нестабільності розглянемо такі можливі фактори, як несприятлива динаміка індексу сприйняття корупції, ВВП на душу населення;

– по-третє, важливо з'ясувати, чи є причини нестабільності в Україні економічними або політичними;

– по-четверте, потрібно визначити основні зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на рівень політичної нестабільності та корупції.

Крім того, необхідно зрозуміти, наскільки сильно політичні події впливають на загальний рівень політичної нестабільності та корупції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розкриваючи зв'язок між політичною нестабільністю та рівнем корупції, ми спираємося на дослідження М. Вейнера, Г. Мюрдаль, Р. Мауро, В. Тензі, Д. Трейсмана, Д. Асемглоу, М. Олсона, М. Робінсона, Б. де Мескіті. Однак багато аспектів даного питання ще залишаються дискусійними чи недостатньо висвітленими. Разом з тим актуальним і поки ще недостатньо представленим у вітчизняних наукових публікаціях є дослідження проблеми взаємовпливу корупції та політичної нестабільності.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка впливу політичної нестабільності на корупційні прояви. Корупція розглядається як різновид соціальної корозії, яка руйнує органи управління державної влади та суспільство. Як імовірні причини політичної нестабільності розглянемо такі можливі фактори, як несприятлива динаміка індексу сприйняття корупції, ВВП на душу населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 2000-х років корупція в Україні стала критичною проблемою. Саме в цей час кримінально-олігархічні групи замінили в урядових структурах колишніх комуністів і зробили занадто глибоким розрив між їхніми щедрими обіцянками та тяжким життям народу. Корупція в країні стала системною. Даний фактор суттєво підірвав підвалини української державності, зробивши Україну дуже вразливою до маніпуляцій з боку агресивної авторитарної сусідки Росії.

Два народні повстання, помаранчева революція і Євромайдан не змогли зруйнувати структурні підвалини української корупції, і сьогодні держава більш корумпована, ніж була у 2004 році. Згідно з даними Глобального звіту про конкурентоздатність, які наводяться в доповіді МВФ, якщо у 2013–2014 рр. бізнес називав корупцію як другу найбільшу проблему в Україні, то у 2016–2017 рр. ця проблема посунулася на перше місце. На другому ж опинилася політична нестабільність [20]. Сьогодні в нашій державі боротьба з корупцією – справа державного значення. Тобто той, хто править, той фактично і бореться з корупцією. На сьогодні саме корупція дозволяє прибирати непотрібних людей з постів і ставити на їхнє місце потрібних, призначати результати виборів, керувати рішеннями судів і думками парламентаріїв.

Журнал *The Economist* оцінив політичну стабільність 165 країн світу. Індекс політичної нестабільності оцінювався експертами *The Economist* за десятибальною шкалою. При цьому чим вищий індекс, тим нижчий рівень політичної стабільності. В основу такого індексу дослідники поклали 12 соціально-політичних і 3 економічні показники. Україна в підсумку опинилася на 16-му місці між Еквадором та Бангладеш, тобто впевнено ввійшла до першої двадцятки найбільш нестабільних країн світу. Для порівняння: сусідні Росія, Білорусь і Польща зайняли 65-е, 124-е і 136-е місця відповідно. Найбільш стабільними з політичної точки зору названо Фінляндію, Швецію, Данію, Норвегію, а також Канаду [20].

Шарль Монтеск'є писав: «Відомо з досвіду століть, що усяка людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею, і вона іде в цьому напрямку, поки не досягне призначеної для неї межі» [1, с. 156–157]. У загальному вигляді корупція – це зловживання державною владою заради особистої вигоди [2, с. 332].

Необхідно зазначити, що корупція включає в себе не тільки хабарі і «відкати», а і практики вищого рівня: так звані «захоплення держави» – встановлення впливу груп інтересів на формування державної політики і «захоплення бізнесу» – встановлення неформального контролю держави над різними секторами економіки на основі прямого адміністративного втручання або використання слабкості забезпечення прав власності. Система корупційних зв'язків задає «правила гри» для владних еліт, визначає рамки взаємодії держави і груп інтересів. Корупція – це «інституціональна пастка», де акторам не вигідно змінювати свої стратегії в межах тих коштів, якими вона володіє.

На наш погляд, між корупцією і політичною нестабільністю існує нелінійний зв'язок, тобто чим вище рівень політичної нестабільності, тим вище рівень корупції в країні, але з іншої сторони, повна ліквідація корупції нерентабельна, оскільки в міру зменшення корумпованості влади витрати на боротьбу з нею збільшуються [4].

Політична нестабільність і корупція є побічними ефектами проблеми координації всередині політичної еліти. Більш того, корупція використовується правлячою групою як стабілізуючий механізм в умовах значної політичної невизначеності та загрози політичного насильства.

Таким чином, логіка політичного процесу в «слабких» державах (під якими розуміють держави з низьким рівнем адміністративного потенціалу, відсутністю верховенства закону та низьким рівнем захисту прав власності) визначає складний причинно-наслідковий зв'язок корупції та політичної нестабільності. З одного боку, корупція знижує рівень легітимності політичного режиму, проте, з іншого боку, дозволяє правлячій групі знижувати трансакційні витрати, контролювати бюрократію і за допомогою стратегії «розділяй і володарюй» купувати лояльність значущих в політичному відношенні соціальних груп.

З проблем корупції і політичної стабільності написано незліченну кількість книг і статей. Ми зазначаємо тільки найбільш важливі роботи, які задають науковий контекст проблеми.

В книзі С. Хантінгтона «Політичний порядок у мінливих суспільствах» [7, с. 480], яка вийшла у світ в 1968 році, закладено основи вивчення як політичної стабільності, так і політичної ролі корупції в модернізуючих державах. У ній автор наголошував на тому, що найбільш важливим є поділ держав за рівнем їх керованості, яка обумовлена співвідношенням рівнів соціальної мобілізації та політичної інституціоналізації. Розрив між ними, спричинений процесами модернізації, веде до політичної нестабільності. С. Хантінгтон висунув ідею про те, що в модернізуючих суспільствах корупція виконує важливі економічні, соціальні та політичні функції і не завжди є негативним феноменом. За його словами, модернізація «вигодує» корупцію, яка у свою чергу дозволяє долати жорсткість політичної і соціальної організації суспільства, вона є «маслом, що дозволяє колесам економіки рухатися швидше». С. Хантінгтон показав, що стабільність є ключовою, найбільш важливою характеристикою для політичних систем у країнах, оскільки визначає ступінь керованості соціальних процесів. Нестабільність виражається

у високій імовірності зміни уряду чи навіть політичного устрою за допомогою неконституційних засобів, таких як революції і державні перевороти, а також у проявах політичного насильства – від громадянської війни до тероризму.

Одним із головних його опонентів з питання впливу корупції виступив відомий економіст Г. Мюрдаль, який на матеріалі східно-азійських країн показав негативний вплив корупції на економічний і політичний розвиток [9]. Автор підкреслював, що саме корупція лежить в основі порочного кола бідності в країнах, що розвиваються. Суперечка цих двох вчених спровокувала великий інтерес до проблем корупції і появу численних теоретичних і емпіричних досліджень. А. Шлейфер і Р. Вишні у своїй статті «Корупція» запропонували найбільш цінну модель корупції в контексті даного дослідження. Автори показали, що слабкі, нестійкі уряди більш схильні до корупції, яка у свою чергу негативно впливає на показники економічного зростання [13]. П. Мауро розкрив цю тему більш детально, показавши, що корупція негативно впливає на економічне зростання через зниження інвестиційної привабливості [8, с. 104]. Він розглядав корупцію як інституційний фактор; крім того, П. Мауро підняв проблему зв'язку між політичною стабільністю й ефективністю управління.

На сьогоднішній день дослідникам очевидно, що для ефективної боротьби з корупцією необхідно визначити фактори, що її зумовлюють. У даному світлі велике значення мають роботи В. Танці, в яких на великому обсязі емпіричних даних перевіряються гіпотези щодо впливу різних чинників на рівень корупції [14]. Найбільш значущим фактором Танці вважає рівень державного втручання в економіку, уточнюючи, що вирішальне значення мають регулювання, оподаткування, державні витрати, якість бюрократії та рівень інституційного контролю.

Найбільш продуктивною є концепція М. Олсона, яка допомагає розумінню природи політичного процесу в «слабких державах» і заснована на поясненні відмінностей між «кочовим» та «осілим» бандитом. «Кочовий бандит» у стані анархії, тобто крайньої невизначеності, просто грабує населення. «Якщо осілому бандиту вдається монополізувати право на грабж у своїх володіннях, то його жертви можуть не боятися бути пограбованими будь-ким іншим. Якщо він грабує тільки шляхом регулярного оподаткування, його піддані знають, що можуть залишити собі всі продукти свого виробництва, що залишилися після сплати податків і, відповідно, вони також отримують сти-

мул до накопичення та інвестування, збільшуючи тим самим майбутні доходи і податкові надходження» [10, с. 55]. Однак, як було показано Олсоном, якщо «осілий бандит» відчуває загрозу своїй монополії, його часовий горизонт скорочується, і він починає вести себе «хижацьки», так само, як «мандрівний бандит». Таким чином, рівень невизначеності – це основний фактор вибору стратегії домінуючим актором. Корупція є наочним виразом стратегії «хижацької політики».

Корупція існує у всіх країнах, однак її рівень залежить від інституціональної структури і соціальних умов. Дж. Робінсон [12] виділив такі чинники, що сприяють «хижацькій поведінці»: 1) нестабільність, обумовлена ступенем легітимності режиму і рівнем політичної мобілізації соціальних груп; 2) багаті природні ресурси; 3) низький рівень людського капіталу населення; 4) вигідність перебування при владі.

У більшості досліджень вплив нестабільності на корупцію визначається через скорочення часового горизонту правлячої еліти і бюрократії. Згідно з думкою А. Пшеворські, чим вище ймовірність того, що правитель втратить владу, тим більше він постарається витягти з неї прибутку [11]. І навпаки, коли ймовірність збереження влади досить висока, правитель може подбати про економічне благополуччя громадян, яке ще більше посилить його позиції.

Таким чином, для політичного розвитку ключову роль відіграє стратегія елітних груп. Як показав Б. Буено де Мескіта зі співавторами [6], стратегія політичного виживання для правлячих еліт обмежені двома основними сценаріями – стимулюванням економічного зростання за допомогою ефективного управління та пошуком підтримки «ближнього кола», що забезпечує стійкість влади. Р. Уінтроп [16], який, вивчаючи політичну логіку диктатури, виділив дві інші стратегії, спрямовані на утримання влади, – репресії або забезпечення лояльності. Друга стратегія співвідноситься з теорією «революційного обмеження», розробленою Д. Асеомглу і Дж. Робінсоном [5]. Відповідно до цієї теорії, поведінка правителя завжди обмежена страхом революції. Таким чином, перед диктатором завжди постає дилема, оскільки він не знає рівня підтримки режиму і ймовірності його повалення за допомогою революції.

Згідно з наданими вище теоріями, диктатору або правлячій еліті необхідно знайти механізм зниження невизначеності та забезпечити лояльність найбільш значущих у політичному відношенні груп.

Найбільш важливий аргумент даної роботи полягає в тому, що корупція в багатьох «слабких» державах служить саме цій меті. В умовах високого рівня політичної нестабільності або навіть анархії корупція є адаптаційним механізмом, а також використовується елітами і бюрократією як засіб компенсації за високий ризик. В умовах високого рівня політичної стабільності корупція, крім завдань скорочення трансакційних витрат усередині правлячої групи і нагородження прихильників, служить цілям контролю над бюрократією і бізнесом і забезпечення лояльності значущих у політичному відношенні груп. Контроль над бюрократією та бізнесом досягається за допомогою використання корупції як «механізму заручників». Усі, хто залучаються до корупційного ринку, отримують певний прибуток, але виявляються залежними від дій каральних органів. Таким чином, корупція постає як основа для політики «батоба і пряника». «Батіг» може бути застосований до всіх, хто зважиться виступити проти режиму, і приклади численних виборчих антикорупційних справ проти опозиціонерів найкраще тому підтвердження. Однак вигода від участі в корупції створює «пряник» для всіх. Найбільш яскравою ілюстрацією застосування даної стратегії є сучасний Китай. Тільки в Китаї співіснують масова корупція і смертна кара за неї. Таким чином, всі бюрократи і бізнесмени опиняються під контролем у влади. Більш того, уряд Китаю регулярно проводить показові гучні антикорупційні кампанії, які слугують сигналами для бюрократії та бізнесу.

Згідно з викладеним, корупція може бути представлена як внутрішній фактор, який необхідний для підтримки рівноваги між різними елітними групами. Корупція дозволяє, з одного боку, отримувати додатковий прибуток з перебування при владі, а з іншого – купувати лояльність соціальних груп. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють цільова функція еліт на максимізацію власної корисності та прагнення правлячої групи контролювати бюрократію і можливих опонентів.

З моменту проголошення незалежності українці п'ять разів вибирали президента, вісім разів парламент і двічі масово виходили на вулиці, щоб змінити владу. За цей час було зроблено дві невдалі спроби авторитаризації, які намагались здійснити в період президентства Л. Кучми та В. Януковича.

«Помаранчева» революція і народне повстання українців (Революції Гідності), що почалося в листопаді 2013 р., одним із центральних гасел

проголошували боротьбу з корупцією. Політики в нашій державі раз у раз використовують корупцію як аргумент для чергового повалення влади. Нова влада, як правило, починає свою діяльність боротьбою з корупцією. Такі антикорупційні кампанії переслідують дві мети. По-перше, заспокоїти електорат, показати нову владу як активного борця з корупцією. По-друге, не переслідуючи відкрито своїх прихильників, сприяти делегітимації опозиційних лідерів і груп.

Хочеться відмітити, що з 2004 року і по сьогодні наша держава так і не зазнала змін. Високий рівень корупції в Україні так і залишився. П'ять років постпомаранчевого президентства Віктора Ющенка і більш ніж чотири роки постевромайданного Петра Порошенка не змогли зменшити рівень корупції в країні. Згідно із загальнонаціональним опитуванням населення України, яке було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» з 19 по 25 травня 2018 року, абсолютна більшість населення (83%) вважає боротьбу з корупцією в Україні неуспішною, причому 50% – повністю провальною. Успішність у боротьбі з корупцією вбачають 9%, причому лише 1% оцінює цю боротьбу як повністю успішну. Значна частина населення (48%) не бачить жодної інстанції, яка б активно боролася з корупцією в Україні. У 2017 році з корупцією зіткнувся 91% опитаного бізнесу, тоді як у 2016 році цей показник становив 81%, а в 2014 році – той самий 91%. При цьому найбільш популярною формою корупції, як і в 2014–2016 роках, стала вимога хабара, а на друге місце піднявся хабар для припинення незаконного тиску на компанію. Найбільш корумпованими органами в Україні бізнес визнав суди (74% респондентів), а також податкові та митні органи (54%) [3].

Багато дослідників називають серед причин політичної нестабільності високий рівень корупції. Розглянемо цей показник більш детально. Згідно з рейтингами Transparency International Україна в 2017р. здобула 30 балів зі 100 можливих. Це на 1 бал більше та на 1 позицію вище, ніж торік (29 балів, 131-ше місце зі 176 країн). Але в динаміці результати минулого року нижчі (1 бал проти 2), ніж у 2016 році. Україна цього року вперше з 2010 року обійшла Росію (29 балів), яка не покращила свої позиції за минулий рік. Результати інших сусідів і далі вищі, ніж в Україні: Естонія – 71, Литва – 59, Грузія – 46, Латвія – 58, Білорусь – 44, Молдова – 31 [18]. Таким чином, за винятком Росії, у рейтингу ТІ Україна стала найкорумпованішою країною Європи.

Нагадаємо, що чим нижче бал, тим ближче країна знаходиться до корупційної прірви. Будь-який результат, менший за 30 балів, з точки зору Transparency International, вважається «ганьбою для нації». Даний показник характеризує оцінку рівня сприйняття адміністративної та політичної корупції. Пострадянські країни з року в рік займають низькі місця в цьому рейтингу, що означає високий рівень корупції, яка проникла в усі види громадських зв'язків. Такі невтішні результати спричинені малопомітним поступом у руйнуванні корупційних схем, отриманих у спадок від всіх правлячих режимів часів незалежності України. Незважаючи на «зміну фасаду», Україна продовжує тупцювати на місці.

Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів в антикорупційній боротьбі. Порівнюючи данні таблиці, ми можемо зробити висновок, про те, що позитивну динаміку демонструють усі країни, в яких активно відбуваються інституційні перетворення.

Корумпована держава, яка є заручником корисливих інтересів чиновників, не в змозі проводити політику в інтересах своїх громадян.

Згідно з дослідженнями, проведеними Віто Танці і Хамідом Давуді, скорочення на один пункт індексу сприйняття корупції скорочує на 1,5% відношення дохідної частини бюджету до ВВП, на 2,7% скорочує відношення податко-

вих надходжень в бюджету до ВВП і на 1,3% збільшує відношення неподаткових надходжень в бюджет до ВВП [15]. Ghura (1998) у своєму дослідженні виявив зв'язок, в якому в разі збільшення індексу сприйняття корупції на 1 пункт податкові надходження до ВВП збільшаться на 1–2,9%. Наочною ілюстрацією взаємозв'язку корупції і нестабільності суспільства може служити діаграма, по осі Х якій відкладають ВВП на душу населення, а по осі Y-індекс – сприйняття корупції. Діаграма вибудована на основі даних по всіх країнах.

Звідси приходимо до висновку про те, що ВВП на душу населення можна значно збільшити, змінивши ставлення населення до корупції, створюючи обстановку нетерпимості до неї, а зростання економічних показників торкнеться соціальної сфери. Таким чином, буде знята соціальна напруга і обстановка стабілізується. Безумовно, що фактором політичної нестабільності є не тільки бідність населення, але також результати зіставлення рівня життя в Україні та в сусідніх державах.

Позиція України в рейтингу економічної свободи, який складає Heritage Foundation, [17] також не змінилася ні після «Помаранчевої» революції, ні після Євромайдану. Україна й надалі лишається країною з найнижчим рівнем економічної свободи в Європі та з відсутністю верховенства права.

Таблиця 1

Рівень корупції в пострадянських та країнах-сусідах України у 2004 та 2017 роках

Країни	Показник сприйняття корупції		Місце країни серед країн світу	
	2004	2017	2004	2017
Естонія	6	71	31	21
Литва	4,6	59	44	59
Латвія	4.0	58	57	40
Грузія	2.0	46	133	56
Вірменія	3.1	35	82	107
Молдавія	2.3	31	144	122
Білорусь	3.3	44	74	68
Казахстан	2.2	31	122	122
Азербайджан	1.9	31	140	122
Росія	2.8	29	90	135
Киргизія	2.2	29	122	135
Україна	2.2	30	122	130
Таджикистан	2.0	21	133	161
Узбекистан	2.3	22	114	157
Туркменістаннн	2.0	19	133	167
Польща	3.5	60	67	36
Румунія	3.4	48	37	59
Угорщина	4.8	45	42	66
Словакія	4.0	50	57	54

Джерело: складено автором

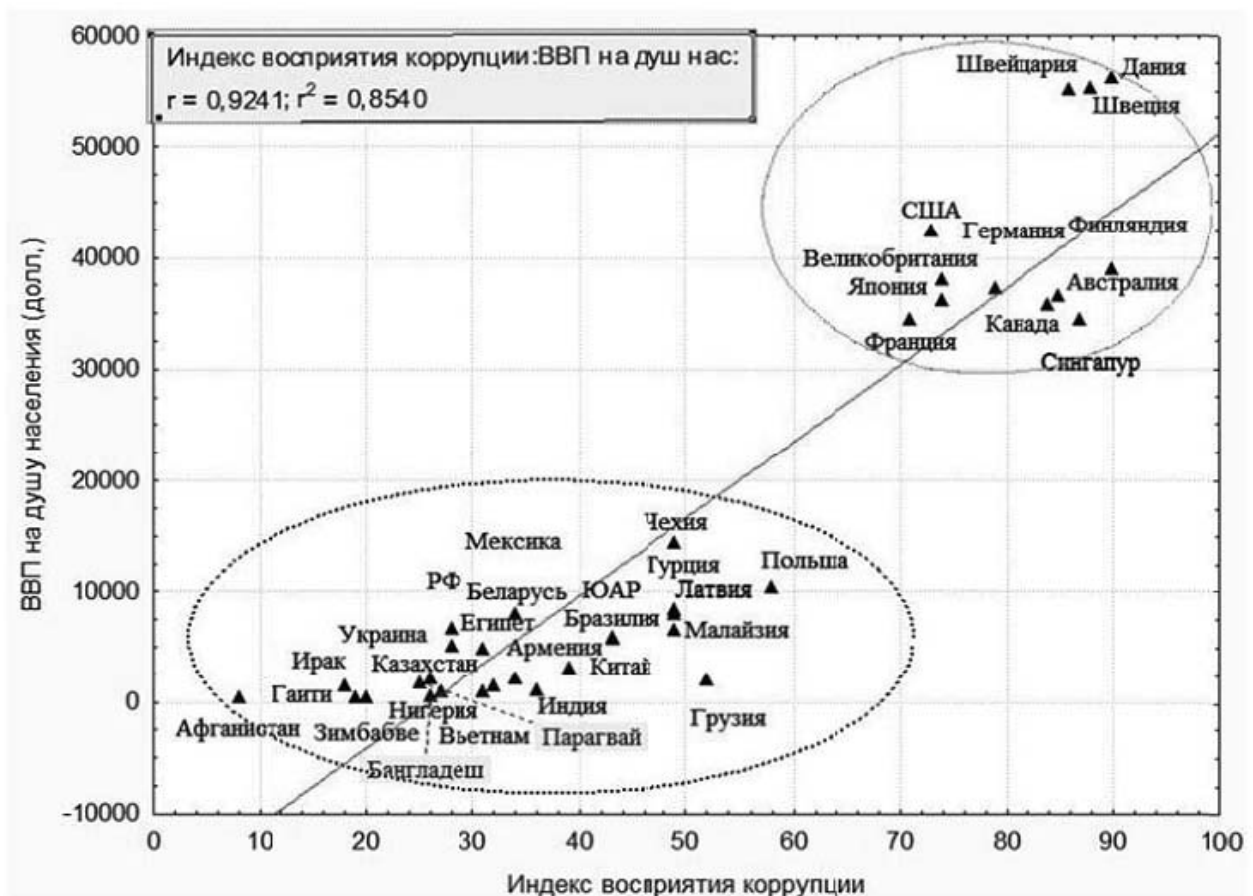

Рис. 1. Залежність між ВВП на душу населення й індексом сприйняття корупції

Джерело: складено автором за [19]

Таблиця 2

Показники стану свободи і демократії в Україні (вибрані роки)

	2004	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Національне демократичне управління	5.25	5.00	5.50	5.75	5.75	6.00	6.00	5.75	5.75	5.75
Виборчий процес	4.25	3.50	3.50	3.75	4.00	4.00	3.50	3.50	3.50	3.50
Громадянське суспільство	3.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.50	2.25	2.25	2.50	2.75
Незалежні ЗМІ	5.50	3.50	3.75	4.00	4.00	4.25	4.00	4.00	4.00	4.25
Міське демократичне врядування	--	5.25	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50	5.25	5.00	4.75
Судова система та незалежність	4.75	5.00	5.50	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75
Корупція	5.75	5.75	5.75	6.00	6.00	6.25	6.00	6.00	5.75	5.75
Оцінка демократії	4.88	4.39	4.61	4.82	4.86	4.93	4.75	4.68	4.61	4.64

Джерело: складено автором

Рейтинги базуються на шкалі від 1 до 7, де 1 – найвищий рівень демократичного прогресу, а 7 – найнижчий. Оцінка демократії – це середнє значення для категорій, відстежених у певний рік. Як результат, показник демократії в Україні знизився з 4,88 до 4,64.

Дані даного дослідження призвели до очевидного висновку – корупція в Україні є легітимним механізмом суспільних відносин.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що постійна економічна і політична нестабільність в Україні є криміно-

генним фактором. Зубожіння населення, неспроможність держави забезпечити державним службовцям гідну заробітну плату підштовхують їх до порушення законодавства, що веде до масової низової корупції, до пошуку незаконних благ за допомогою корупції. Політична нестабільність формує почуття невпевненості серед чиновництва різного рівня, підштовхує діяти нахабно, вимагаючи хабарів та інших послуг. Політична нестабільність відображає ймовірність збереження

політичного становища, а корупція є найбільш очевидним прикладом пошуку політичної ренти.

Отже, корупція як феномен прямо і опосередковано пов'язана з політичною нестабільністю. Корупція використовується як символ протестів проти чинної влади. Конфліктність у розподілі ресурсів на всіх владних рівнях може провокувати нестабільність у тих соціально значущих сферах, які детермінують якість життя населення.

Список літератури:

1. Монтескьє Ш.Л. Избранные произведения о духе законов. Москва, 1955. 289 с.
2. Прохоренко О.Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект): дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.03. Київ, 2004. 206 с.
3. Загальнонаціональне опитування населення України: як в Україні борються з корупцією – думка громадян. URL: <https://dif.org.ua/article/yak-v-ukraini-boryutsya-z-koruptsiei-u-dumka-gromadyan> (дата звернення: 13.09.2018).
4. Aidt T.S. Economic analysis of corruption: a survey. *The Economic Journal*. 2003. Vol. 113. №. 491. P. F632–F652.
5. Acemoglu D., Robinson J. *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*. Cambridge University Press. London, 2006. P. 82–83.
6. Starr, H. The logic of political survival. *Journal of Politics* 2005. № 67(2). P. 607-609. Review of the book: Bueno de Mesquita B., Smith A., Siverson R., Morrow J.D. *The logic of political survival* MA: MIT Press, 2003. 332 p.
7. Huntington S.P. *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press. 1968. Vol. 63. P. 448.
8. Mauro Paolo. Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. Cambridge, 1995. Vol. 110. №. 3. Pp. 681–712.
9. Myrdal Gunnar. *Asian Drama: An Inquiry into the Poverty of Nations*. New York: Pantheon, 1968. Vol. II. 2282 p.
10. Olson Mancur. Democracy, Dictatorship and Development. *American Political Science Review*. 1993. Vol. 87. № 3. Pp. 567–576.
11. Przeworski Adam. *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. New York: Cambridge University Press. 2000. P. 228.
12. Robinson J.A. “When is a State Predatory?”. Harvard University Mimeo. 2001. URL: http://www.people.fas.harvard.edu/jrobin/researchpapers/unpublishedpapers/jr_predatory.pdf (дата звернення: 13.09.2018).
13. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*. 1993. Vol. 107. №. 3. Pp. 599–617.
14. Tanzi, V. Corruption around the world: Causes, consequences, scope and cures. *IMF Staff Papers*. 1998. Pp. 559–94.
15. Tanzi Vito, Ludger Schuknecht. Reconsidering the Fiscal Role of Government: The International Perspective. *American Economic Review, Papers and Proceedings*. 1997. Vol. 87. Pp. 164–8.
16. Wintrobe R. *The Political Economy of Dictatorship*. Cambridge UK: Cambridge University Press. 1998. P. 390.
17. The Heritage Foundation. Index of economic freedom in 2018. Washington. 2018. URL: <http://www.heritage.org/index/> (дата звернення: 12.09.2018).
18. Transparency International. Corruption Perception Index 2018. URL: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/ (дата звернення: 13.09.2018).
19. The World Bank. Data. URL: <http://data.worldbank.org> (дата звернення: 15.09.2018).
20. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> (дата звернення: 11.09.2018).

**ВЗАИМОСВЯЗЬ КОРРУПЦИИ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ:
НАУЧНАЯ ДИСКУССИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ**

В статье проводится анализ взаимовлияния коррупции и политической нестабильности. Увеличивает ли коррупция политическую нестабильность, или наоборот, политическая нестабильность способствует повышению уровня коррупции? На наш взгляд, изучение коррупции как инструмента в борьбе за политическое выживание имеет весьма большой познавательный потенциал.

Ключевые слова: коррупция, политическая нестабильность, коррупционное влияние, государственное управление, индекс восприятия коррупции.

**MUTUAL INFLUENCE OF CORRUPTION AND POLITICAL INSTABILITY:
SCIENTIFIC DISCOURSE AND REALITY**

This article analyses the association between corruption and political instability. Does corruption increase political instability or vice versa, political instability help to increase corruption? And to our mind, the study of corruption as the instrument of political survival has a great educational potential.

Key words: corruption, political instability, corruptive influence, public administration, Corruption Perception Index.